

рівнем оподаткування; пристосовувати свої виробничі та збутові програми відповідно до специфічних умов розвитку національних ринків.

З початком XXI ст. завдяки активізації процесів глобалізації, інтернаціоналізації та транснаціоналізації посилився вплив та значення ТНК у світі, завдяки чому сформувалась нова глобальна економічна система, що зумовлює необхідність переосмислення багатьох аспектів та взаємозалежностей розвитку міжнародного господарства та причин нерівномірного розподілу доходу у світовій економіці.

Література:

1. Юрій С.І. Міжнародні фінанси у XXI столітті // С.І. Юрій. – Вісник економічної науки України. – № 1. – 2007. – С. 183–193.
2. Вільна енциклопедія Вікіпедія: режим доступу [<https://ru.wikipedia.org>]
3. Руденко Л.В. Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування ТНК: моногр. / Л. В. Руденко. – Кондор, 2004. – 480 с.
4. Рогач О.І. Транснаціоналізація світової економіки: переосмислення парадигми / О.І. Рогач. // Економіка і управління. – № 1. – 2014. – С. 5–12.
5. The Impact of FDI on Growth in Developing Countries: An African Experience / Sarumi Adewumi. – Jönköping, September 2012. – 18 p.
6. Офіційний сайт ЮНКТАД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org>.
7. The statistics Portal. The 100 largest companies in the world ranked by revenue in 2015 (in billion U.S. dollars). – Режим доступу: <http://www.statista.com/statistics/263265/top-companies-in-the-world-by-revenue/>

Булавинець Вікторія

*К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ДО ПИТАННЯ ПРО ТАКСОНОМІЮ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Важливим аспектом розкриття сутності видатків місцевих бюджетів соціального призначення є виокремлення певних ознак їхньої таксономії (класифікації). У сучасній науковій літературі існує

значна кількість підходів до розмежування видатків бюджетів. Їх поділяють за роллю і місцем у виробництві ВВП; за роллю у відтворювальних процесах; рівнями бюджетної системи; функціональним призначенням тощо. Більшість цих ознак таксономії можна застосувати і до розмежування видатків місцевих бюджетів соціального призначення.

Так, за роллю у виробництві ВВП видатки місцевих бюджетів соціального призначення розподіляються на дві групи: видатки, пов'язані з розвитком сфери нематеріального виробництва (сфери послуг) та видатки, задіяні тільки у процесі розподілу й використання ВВП. Перша група видатків об'єднує видатки на галузі соціальної сфери (освіту, охорону здоров'я, культуру), які надають послуги нематеріального характеру, призначені для колективного (суспільного) споживання. Складовими другої групи є видатки на реалізацію заходів соціального захисту населення – фінансування соціальної допомоги, житлових субсидій та інших трансфертів, матеріальна підтримка малозабезпечених сімей, сімей з дітьми тощо.

За роллю у відтворювальних процесах видатки місцевих бюджетів соціального призначення поділяються на поточні та капітальні (видатки розвитку). Такий підхід до розмежування видатків бюджету є найбільш поширеним серед вітчизняних науковців та закріплений у бюджетному законодавстві [1]. До поточних зараховують видатки соціального призначення, спрямовані на утримання мережі закладів соціальної сфери, здійснення поточних соціальних трансфертів, тобто на забезпечення простого відтворення. Натомість видатки розвитку полягають у фінансуванні інвестицій та інноваційної діяльності (будівництво та реконструкція закладів соціальної сфери і соціального забезпечення, зміцнення матеріальної бази тощо), тобто спрямовані на розширене відтворення.

Залежно від повноти надання послуги та її наближення до споживачів видатки місцевих бюджетів соціального призначення поділяють на такі групи:

– видатки на фінансування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують надання першочергових суспільних послуг, гарантованих державою з максимальним наближенням до споживачів. До цієї групи зараховують видатки соціального призначення з бюджетів територіальних громад: видатки на заклади

соціальної сфери локального рівня (позашкільна та дошкільна освіта; дільничні лікарні, фельдшерсько-акушерські пункти, міські, сільські та селищні заклади культури), на реалізацію місцевих програм соціального захисту населення, а також у сфері інтелектуального, духовно-культурного та фізичного розвитку;

— видатки на фінансування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують надання основних суспільних послуг, гарантованих для усіх громадян країни. До них доцільно зараховувати видатки з районних бюджетів і бюджетів міст республіканського й обласного значення: видатки на забезпечення діяльності закладів соціальної сфери районного і міського значення (загальна середня освіта, лікарні широкого профілю, пологові будинки, музеї, театри та інші заклади культури), а також фінансування державних програм соціального захисту різних категорій громадян та інші видатки;

— видатки на фінансування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують гарантовані державою суспільні послуги для окремих категорій громадян, або фінансування соціальних програм, потреба в яких існує у всіх регіонах країни. До них зараховують видатки з обласних і республіканського бюджетів: на забезпечення діяльності закладів соціальної сфери обласного і республіканського рівня (спеціалізовані школи для дітей окремих категорій; спеціалізовані обласні лікарні; заклади культури обласного чи республіканського значення); державні програми соціального захисту інвалідів та інших пільгових категорій громадян, а також обласні й республіканські програми інтелектуального, духовно-культурного та фізичного розвитку [2, с. 118; 3, с. 281–285].

Крім наведених ознак класифікації, видатки місцевих бюджетів соціального спрямування можуть бути розмежовані за функціональним, відомчим або програмним призначенням, за видами, характером проведення і списання та іншими критеріями. Зауважимо, що у науковій літературі триває дискусія щодо зарахування тих чи інших видів видатків до окремих груп, їхнього об'єднання чи розділення. Зокрема, В. Федосов і В. Опарін у функціональній класифікації пропонують об'єднати видатки бюджетів на усі галузі соціальної сфери (освіту, охорону здоров'я, фізичний та духовний розвиток) в одну групу [4, с. 248].

Визнаючи оригінальність і раціональність такої пропозиції, все таки хочемо наголосити на її дискусійних моментах. Хоча основним

продуктом усіх галузей соціальної сфери є суспільні послуги, спрямовані на задоволення інтересів людини, їхній вплив на індивіда має неоднаковий характер. Діяльність закладів охорони здоров'я пов'язана з наданням послуг для людини як фізичної істоти, вона спрямована на задоволення її первинних потреб (потреби першого та другого рівня в ієрархії А. Маслоу [5, с. 100–101]) – фізіологічного виживання і безпеки. Водночас, послуги закладів освіти чи культури і духовності призначені для задоволення інтелектуальних та культурних потреб індивіда, які належать до потреб вищого (четвертого і п'ятого) рівня – визнання та самореалізації. Оскільки кінцевою метою здійснення бюджетних видатків є задоволення потреб громадян, то, на наше переконання, саме ця ознака має бути покладена в основу їхнього розподілу при функціональній класифікації. Отже, відповідно до характеру потреб, на задоволення яких спрямовуються кошти, видатки місцевих бюджетів соціального призначення доцільно розмежовувати на дві групи, а саме:

– видатки бюджетів на задоволення первинних фізіологічних потреб людини та потреби в безпеці (забезпечення основ життєдіяльності). До цієї групи доцільно зараховувати видатки на охорону здоров'я, соціальне забезпечення, житлово-комунальне господарство. Вони призначені для гарантування безпеки життєдіяльності самого індивіда (охорона здоров'я) і створення безпечних умов його проживання (житлове і житлово-комунальне господарство). Зарахування до цієї групи видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення має логічне пояснення: соціальні трансферти населенню з місцевих бюджетів призначені для приведення особистих доходів реципієнтів до мінімального гарантованого державою рівня. Через необ'єктивність соціальних гарантій в Україні, більшість коштів, які надходять до громадян як соціальні виплати з місцевих бюджетів, використовується ними на придбання найбільш необхідних товарів і послуг (продуктів харчування, одягу), тобто на забезпечення фізіологічного виживання. Тому зарахування цих видатків до першої групи є цілком закономірним;

– видатки бюджетів на забезпечення інтелектуальних і духовно-культурних потреб (просвітницькі видатки), які призначені для задоволення вторинних потреб людини (у визнанні та самореалізації). До цієї групи доцільно зараховувати видатки на освіту, фізичний та духовно-культурний розвиток, які призначені для

задоволення інтелектуальних та духовно-культурних потреб індивіда. Зазвичай, отримання людиною вищого рівня освіти має гарантувати їй кар'єрний ріст, поліпшення умов праці, збільшення особистих доходів, що є проявами визнання та самореалізації. Споживання людиною духовно-культурних послуг спрямоване не на її фізіологічне виживання, а на самовдосконалення, підвищення власного культурного рівня. Отже, за своїм характером впливу на індивіда вказані видатки місцевих бюджетів є подібними, а тому їх доцільно об'єднувати в одну групу.

Інша ознака, яку доцільно покласти в основу розподілу видатків місцевих бюджетів соціального призначення, вказує на тривалість ефекту від їхнього здійснення. Згідно з нею, видатки бюджету соціального призначення пропонуємо поділити на видатки з тимчасовим та видатки зі стійким ефектом для суспільного добробуту. До першої групи доцільно зараховувати видатки місцевих бюджетів на виплату соціальних трансфертів (допомог, субсидій, компенсацій), поточні видатки на охорону здоров'я та житлово-комунальне господарство. Здійснення цих видатків веде до тимчасового покращення показників суспільного добробуту (поліпшення матеріального становища окремих категорій громадян на певний період, забезпечення роботи наявної комунальної інфраструктури), однак не має довготривалого ефекту. Припинення бюджетних видатків викличе автоматичну втрату позитивного впливу на показники суспільного добробуту (зниження доходів певних груп населення, недоступність комунальних послуг та ін.).

До другої групи, на наш погляд, доцільно зараховувати: капітальні видатки бюджетів на охорону здоров'я, житлово-комунальне господарство, соціальне забезпечення; частину видатків на соціальний захист населення, призначених для втілення заходів з підтримки підприємництва та зайнятості; сукупні видатки бюджетів на освіту, заклади культури і духовності. Вони дають змогу на довгостроковій основі вирішувати проблему низького рівня доходів частини населення, досягти розширення якісних характеристик та доступності суспільних благ, які надаються за рахунок бюджетних коштів, а також сприяють прирощенню інтелектуального і духовного потенціалу країни. Але видатки другої групи не варто цілком ототожнювати з видатками розвитку, адже навіть припинення поточного фінансування закладів освіти чи культури не викликає втрати накопиченого позитивного ефекту (приросту знань,

культурного рівня розвитку). Вплив таких видатків на суспільний добробут має довгостроковий характер.

Література:

1. Бюджетний кодекс: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2456-17>.
2. Місцеві фінанси: підруч. / [О.П. Кириленко, О.Р. Квасовський, А.В. Лучка, Б.С. Малиняк та ін.]; за ред. О.П. Кириленко. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
3. Юхименко П.І. Теорія фінансів: підруч. / [П.І. Юхименко, В.М. Федосов, Л.Л. Лазебник та ін.]; за ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
4. Федосов В. Фінансова реструктуризація в Україні: проблеми і напрями: монограф. / [В. Федосов, В. Опарін, С. Львовчкін]; за ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2002. – 387 с.
5. Череватова К.В. Деякі аспекти невідповідності теорії потреб А. Маслоу у практиці нестабільного економічного розвитку / К.В. Череватова // Економічний простір. – 2008. – № 2 (20). – С. 99–104.

Вавричук Оксана

*Викладач економічних дисциплін Галицького коледжу
ім. В'ячеслава Чорновола, молодший науковий
співробітник кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ЗАЛУЧЕННЯ ІНСТИТУТІВ РОЗВИТКУ ДО ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ ДПП У ЖИТЛОВО- КОМУНАЛЬНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) в Україні є однією із пріоритетних сфер, що потребує залучення ресурсів приватних інвесторів шляхом застосування механізму державно-приватного партнерства (ДПП). Незважаючи на те, що з часу прийняття Закону України «Про державно-приватне партнерство» минуло вже 5 років, досі відсутні позитивні приклади реалізації проєктів ДПП на національному та місцевому рівнях, у тому числі й у сфері ЖКГ.

Концепція розвитку державно-приватного партнерства в Україні на 2013–2018 рр. одним із шляхів розв'язання проблеми